

دانشگاه مجازی المصطفی

معاونت پژوهشی و تولید

گزارش نشست علمی پژوهشی

عنوان نشست	کهن الگوی قربانی و بررسی بازنتاب آن در دیوان سعدی
موضوع نشست	شعر کهن
سخنران	دکتر نسیم کرامت (مدرس زبان فارسی در دانشگاه مجازی و آزاد)
زبان ارائه	فارسی
زمان برگزاری	17 مرداد 1402
مکان برگزاری	تحت وب
تعداد شرکت کنندگان	175 نفر آنلاین

لینک دسترسی به

محتوای نشست

<https://live.mou.ir/p88kkg2y70zg/>

متن نشست

بسم الله الرحمن الرحيم

کهن الگوی قربانی و بررسی بازتاب آن در دیوان سعدی

این نشست علمی در تاریخ 17 مرداد ماه 1402 به همت معاونت پژوهش دانشگاه مجازی و گروه علمی زبان و ادبیات فارسی برگزار گردید.

در زیر گزارشی از اهم موضوعات ارائه شده در این نشست علمی که بسیار کاربردی بود و مورد استقبال مخاطبان قرار گرفت، ارائه می گردد:

استاد محترم در ابتدا به تعریف هن الگوی قربانی پرداختند با این بیان که کهن الگو یا آرکی تایپ به بیان ساده شامل الگویی از مجموعه رفتار است. افلاطون کهن الگوها را فرم می نامید و بر این باور بود که آن ها الگوها یا نقشه های ایده آل از قبل موجود هستند. کارل یونگ، کهن الگو را «تصاویر نخستین» یا «واحدهای بنیادی ذهن انسان» می نامید. تقریباً تمام رفتارهای بشر توسط کهن الگوها هدایت می شوند و هر جامعه ای اغلب کهن الگوها یا باورهای نخستین خود را دارد که افراد آن جامعه ناخودآگاه تحت تاثیر این باورها قرار میگیرند.

ژیلبر دوران، انسان شناس فرانسوی قرن بیستم کهن الگو یا سرنمون را تصاویر انتزاعی کلی و نخستین مرحله تصویرسازی نزد انسان تعریف کرده است. این تصاویر جنبه جهانی و سرمدی دارند و با تعاریف کهن الگوی یونگی تا حدودی متفاوت اند. از نظر ژیلبر دوران مهمترین ویژگی کهن الگوها در، صورت (تصویر) داشتن آنهاست.

در ادامه ایشان به توضیح واژه قربانی پرداختند که مفهوم «قربانی» یکی از قدیمی ترین و ریشه دارترین تم ها و باورها در آیین های بشری است؛ چنان که می توان رد پای آن را در اغلب اساطیر آفرینش و رسوم کهن دید. با هم آیی آفرینش و قربانی یکی از اصول تکرار شونده روایات کهن از پیدایی جهان است که نشان می دهد آفرینش و قربانی با یکدیگر در ارتباط هستند به طوری که قربانی باعث حیات و آفرینش می شود.

بدون قربانی شدن موجودی که نقش غول-خدای نخستین را بازی می کند، آفرینش امکان وقوع نمی یابد. باور به وجود قربانی برای آغاز حیات و آفرینش موجودات، متضمن این معناست که بدون قربانی کردن یک چیز باارزش نمی توان به چیزهای باارزش تر دست یافت.

استاد محترم فرمودند که اصل این کلمه برگرفته از زبان عربی است. در زبان عربی از ریشه «قرب» و به معنای نزدیکی است. به نظر می رسد، این واژه با واژه معادلش در زبان عبری از ریشه «karov» که به معنای نزدیک شدن به خداوند است، از یک ریشه اند.

مهرداد بهار به خلاصه ترین شکل، قربانی را چنین تعریف می کند: «قربانی، گیاه، حیوان و یا انسانی است که برای جلب حمایت خدا یا خدایان آسمانی در برابر نیروهای شر انتخاب شده». یاحقی «تقرب» را نیز در اهداف قربانی می گنجاند: «گرفتن زندگانی موجود زنده (اعم از انسان، حیوان و نبات) از طریق کشتن یا سوزاندن و دفن کردن یا خوردن، به منظور تقرب به خدایان و جلب نظر آنها»

اما آنچه از قربانی، مورد نظر نگارنده است، مفهوم قربانی شدن به معنای فنا و نابودی، به عنوان مقدمه ای برای خلق و نوزایی است. یعنی همان چیزی که در باور ادیان باستانی و اساطیر، موجب شکل گیری خلقت و دوام و بقای آن شد. زیرا طبق این اعتقاد، موجودات برای اینکه امکان حیات بیابند، باید از ماده ی خلقت مینوی بهره ببرند که این ماده ی مینوی، جاوید و نامیراست، همان چیزی که ما آن را با نام روح می شناسیم. در واقع آنچه موجب حیات می گردد، همان ماده ی مینوی است و وجود آن برای ایجاد زندگی های جدید و خلق موجودات، ضروری است. بنابراین برای آغاز حیات، باید موجودی مینوی قربانی شود تا حیات آغاز گردد. این موجود مینوی نیای تمام موجودات روی زمین است، از رستنی ها و حیوانات تا انسان ها.

از سوی دیگر موجودات دنیوی روی زمین، از جسم خاکی هستند که خاک ماده ای بی جان، تیره و رو به زوال است. بنابراین کالبد آنان به سوی پیری و اضمحلال می رود. برای جلوگیری از این اضمحلال و زوال، نیاز به نوزایی و دوباره زاده شدن وجود دارد. پس باید قربانی صورت بگیرد. یعنی موجود پیر و فرتوت از بین برود، تا مخلوق جدید از آن زاده شود. قابل توجه است که طبق باور مردمان باستان، ماده ی مینوی که برای مثال از قربانی و کشته شدن گاو برمایه در آیین مهری، به دست می آید، در همان ابتدا به تمام انواع موجودات تبدیل می شود و چیزی از آن باقی نمی ماند. پس برای خلق جدید، ماده ی جدیدی وجود ندارد

و باید از همان ماده ی اولیه که در وجود مخلوقات وجود دارد، بهره گرفت. بنابراین چاره ای جز کشته شدن موجود قدیمی برای خلق موجود جدید وجود ندارد. اما موجود جدید، جوانتر و در بسیاری ویژگی ها بهتر از موجود قبلی است، و به این ترتیب، وجود عاملی مرگ آور مثل شرّ یا ابلیس یا اهریمن برای از بین بردن مخلوقات پیشین لازم و ضروری است، تا حیات و خلقت از طریق نوزایی همچنان ادامه یابد. به اعتقاد پیشینیان و انسان های نخستین، عامل شرّ باعث مرگ می شده است.

ایشان در بخش دیگری از سخنان خود پیرامون قربانی و آغاز خلقت در ادیان باستانی ایرانی توضیح دادند و کارکرد عشق در موضوع قربانی را بیان کردند که تخیل ایرانی که کهن الگوهایی چون قربانی را نیز قویاً در خود دارد، «عشق» را دستمایه ای برای غلبه بر ترس از مرگ قرار داده است و شاعر ایرانی با بهره گیری از این الگو، نه تنها این ترس را به فراموشی می سپارد، بلکه به امید وصال معشوق در زندگی پس از مرگ، داوطلبانه به سوی آن پیش می رود. در واقع عشق محرّکی برای قربانی شدن و لذا دست یافتن به کمال است. ایشان در پایان به سوالات مخاطبین آنلاین پاسخ های لازم را ارائه کردند.

مستندات نشست

نشست علمی پژوهشی

کهن الگوی قربانی و بررسی بازتاب آن در دیوان سعدی

الف) پیشینه قربانی در فرهنگ های مختلف

ب) فلسفه قربانی

ج) قربانی و نوزایی

د) بازتاب قربانی در ادبیات و اشعار عاشقانه و عارفانه

ه) بررسی موردی کهن الگوی قربانی در غزل های سعدی

دکتر نسیم کرامت
مدرس زبان و ادبیات فارسی در
دانشگاه مجازی المصطفی و دانشگاه آزاد اسلامی

دانشگاه مجازی المصطفی، طبقه سوم، سالن جلسات

سه شنبه، ۱۷ مرداد ماه ۱۴۰۲، ساعت ۱۰:۰۰

Live.mou.ir/research

مکان

زمان

لینک شرکت

☎ ۰۲۵-۳۲۱۱۴۱۷۱-۱۷۳
www.mou.ir

Adobe Connect - کهن الگوی قربانی و بررسی یازتاب آن در دیوان سعدی- دکتر خانم نسیم کرامت- 17 مرداد 1402

کهن الگوی قربانی در ادبیات فارسی

بنابر کهن الگوی قربانی که از دیرباز در ذهن و خرد جمعی ایرانیان وجود داشته و تا کنون نیز به شکل‌های گوناگون به حیات خود ادامه داده است، میل ناخودآگاه به قربانی کردن خود، برای رها شدن از نقیصه‌ها و محدودیت‌های خویش، و

دست یافتن به شکلی برتر و کاملتر از زندگی، کاملاً مورد انتظار است. در سبک عرفانی که معشوق اغلب با معشوق ازلی الهی پیوند خورده است، این موضوع بارزتر است و عاشق باور دارد که اگر خود را برای معشوق قربانی کند، از وجود محدود خود رها می‌شود و در وجود معشوق که تمام وجود عاشق را در بر گرفته است، حیاتی دوباره و جاویدان می‌یابد. به همین دلیل است که در ادبیات ایران به این اندازه بر عشق و پاکیزگی در راه عشق تأکید شده است تا جایی که هیچ وجودی از عاشق نباید باقی مانده باشد و عاشق باید به فانی کامل از خود برسد تا بتواند پذیرنده معشوق باشد و به تعبیر عین القضاة همدانی، «معشوق همگی عاشق را به خود کند و بخورد» (تمهیدات: ۱۰۰). عشق در این کارکرد به آتش تشبیه شده است. پس از اینکه عاشق به طور کامل از خود رها شد و به فنا یعنی مرگ از خویش رسید، وجودش همچون قالبی خالی می‌شود، که در نوازی می‌تواند از معشوق پر شود. بنابراین عاشق در مرگ ارادی خویش و تجدید حیات پس از آن، کاملاً معشوق‌گونه می‌شود و حیانش در وجود معشوق ادامه پیدا می‌کند. هرچه درجه کمال معشوق بالاتر باشد، کمال عاشق نیز بیشتر می‌شود، پس عاشق برای دست یافتن به حیات جاویدان و قدرت مطلق فراتر از تمام محدودیت‌ها، نیازمند معشوقی قدرتمند است که تمام این کمالات را دارا باشد. البته نکته‌ای که در کهن الگوی قربانی باید بدان اشاره کرد، «میثقی» و

Q & A

Video (1)

karamat

Attendees (117)

Hosts (2)

- pajohesh Department
- pajohesh Department 2

Presenters (1)

- karamat

Participants (114)

- (زنده معتمد قر)
- "Mohammad Faridzadeh"
- م زنده معتمد قر
- یاقوت پرت 11176
- 11271
- 11320
- معموریا 11543
- 51785
- atoosa danyaei

EN English (United States) 0:56:04/1:40:04

کهن الگوی قربانی در ادبیات فارسی

بنابر کهن الگوی قربانی که از دیرباز در ذهن و خرد جمعی ایرانیان وجود داشته و تا کنون نیز به شکل‌های گوناگون به حیات خود ادامه داده است، میل ناخودآگاه به قربانی کردن خود، برای رها شدن از نقیصه‌ها و محدودیت‌های خویش، و

دست یافتن به شکلی برتر و کاملتر از زندگی، کاملاً مورد انتظار است. در سبک عرفانی که معشوق اغلب با معشوق ازلی الهی پیوند خورده است، این موضوع بارزتر است و عاشق باور دارد که اگر خود را برای معشوق قربانی کند، از وجود محدود خود رها می‌شود و در وجود معشوق که تمام وجود عاشق را در بر گرفته است، حیاتی دوباره و جاویدان می‌یابد. به همین دلیل است که در ادبیات ایران به این اندازه بر عشق و پاکیزگی در راه عشق تأکید شده است تا جایی که هیچ وجودی از عاشق نباید باقی مانده باشد و عاشق باید به فانی کامل از خود برسد تا بتواند پذیرنده معشوق باشد و به تعبیر عین القضاة همدانی، «معشوق همگی عاشق را به خود کند و بخورد» (تمهیدات: ۱۰۰). عشق در این کارکرد به آتش تشبیه شده است. پس از اینکه عاشق به طور کامل از خود رها شد و به فنا یعنی مرگ از خویش رسید، وجودش همچون قالبی خالی می‌شود، که در نوازی می‌تواند از معشوق پر شود. بنابراین عاشق در مرگ ارادی خویش و تجدید حیات پس از آن، کاملاً معشوق‌گونه می‌شود و حیانش در وجود معشوق ادامه پیدا می‌کند. هرچه درجه کمال معشوق بالاتر باشد، کمال عاشق نیز بیشتر می‌شود، پس عاشق برای دست یافتن به حیات جاویدان و قدرت مطلق فراتر از تمام محدودیت‌ها، نیازمند معشوقی قدرتمند است که تمام این کمالات را دارا باشد. البته نکته‌ای که در کهن الگوی قربانی باید بدان اشاره کرد، «میثقی» و

Q & A

Video (1)

English (United States)

karamat

Attendees (126)

Hosts (2)

- pajohesh Department
- pajohesh Department 2

Presenters (1)

- karamat

Participants (123)

- (زنده معتمد قر)
- "Mohammad Faridzadeh"
- م زنده معتمد قر
- یاقوت پرت 11176
- 11271
- 11320
- معموریا 11543
- 51785
- atoosa danyaei

EN English (United States) 1:25:00/1:40:04

Notes 8

با سلام و تحیت خدمت همراهان همیشگی

برای اطلاع رسانی از سایر برنامه‌های معاونت پژوهش از جمله نشستهای علمی پژوهشی، کارگاه‌ها و کرسی‌ها نظماً در کاتالوگ زیر در اینجا عضو گردید

https://eitaa.com/International_Meeting

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

